

50 yıl sonra Kapadokya

29 Mart 2004 / HAŞİM SÖYLEMEZ

Envanteri ve fizibilitesi olmayan Kapadokya "SOS" veriyor. Peribacaları, kaya evler ve kiliseler her an yıkılabilir. Böyle devam etmesi halinde, insanı büyüleyen yüzey şekilleri ancak 50 yıl yaşayabilecek. MTA'dan jeoloji **yüksek mühendisi Tıbbi jeolog Dr. Eşref Atabey'e** göre, çökmeler için yıllarca beklemeye gerek yok. Zaten bu uyarı 16 yıl önce yapılmıştı. Avanos, Çavuşin, Ürgüp, Göreme, Zelve, Gülşehir... Bu isimleri herhalde duymayan kalmamıştır. Filmler ve turizm acenteleri vasıtasıyla, doğal güzellikleri zengin bu yerleşim yerleri doğal güzellikleriyle sık sık gündeme geliyor. Geçtiğimiz hafta ise farklı bir sebepten konuşulmaya başlandı.

"Göreme beldesinde içi boş 50 metre yüksekliğindeki peribacası aniden yıkıldı" haberi turizmcileri harekete geçirdi.

Turizm için önemli bir ayrıntı olan peribacalarından birinin yıkılması, kaderine terk edilen bu doğal güzelliklerin birer birer ortadan kalkabileceği tartışmalarını başlattı. Ama usulen yapılan olay yeri incelemesi, her kafadan çıkan farklı sesler arasında kaybolan çözüm önerileri güzel atlar ülkesi anlamına gelen Kapadokya'yı yine kendi kaderiyle baş başa bırakmışa benziyor. Yetkililer yetki kavgası verirken, gözden kaçan sinsi tehlike, peribacalarına musallat olmaya devam ediyor.

Uzmanlara göre Kapadokya tek kelimeyle "SOS" veriyor. Ve önlem alınmazsa 50 yıl sonra böyle bir turizm beldesi olmayacak. İşin en ilginç tarafı ise devletin bu konuda ciddi anlamda projesinin olmaması. Dünya harikası bu güzelliklerle ilgili fizibilite çalışması ve envanter listesi bulunmuyor.

Peribacalarındaki yıpranmanın birkaç sebebi var. Tüflerden oluşan yüzey şekilleri yağmur suları, rüzgar, kar ve buzlanmaya bağlı olarak sürekli deformasyon geçiriyor. Turistlerin şekiller üzerinde bilinçsizce gezdirilmeleri ve insan eliyle gerçekleşen tahribatlar da bu duruma etki eden bir diğer faktör.

16 yıl önce uyarılmıştı

Arkeolojik kazılar, her yıl ortalama beş bin turist ziyaret ettiği Kapadokya'da üç bin yıldan beri insanların yaşadığını ortaya koyuyor. Araştırmalar sonucu ortaya çıkan bir diğer gerçek de bu özel yeryüzü şekillerine bu tarihten sonra yenilerinin eklenmediği. Yani kaybedilen değerlerin bir daha geri gelmesi mümkün değil.

Kapadokya üzerine araştırmalar yapan Dr. Emrullah Güney, bölgede yaşanacak tehlike

için yetkilileri yıllar önce uyarılmıştı. Uyarılarla yetinmeyip tehlikeyi kitaplaştırarak insanları bilgilendirmeye çalıştı. "Nevşehirli Kapadokya" isimli kitapta Güney, 16 yıl önce geliyorum diyen tehlikeyi şöyle aktarıyor: "Volkan tüfleri sonucunda doğal dengesi bozulan yerlerde toprak kayması olur. Su, toprak, bitki örtüsü arasındaki denge çabuk bozulabilir. Sonuçta toprak yerinden oynar, hareket eder. Öyle ki, bazen evler ve şekiller yıkılır-bozulur."

Kapadokya"daki yüzey şekilleri üzerine araştırma yapan jeoloji mühendisi Yrd. Doç. Dr. Zeynel Önder de "Denüdasyon denilen aşınmalar sonucunda 20 ya da 30 yıl içinde zayıf şekillerin yok olup toprağa karışması mümkün" diyor. İnsanlar ve meteorolojik etkenlerden dolayı en çok peribacaları, kaya evler, kiliseler ve şekilli tümsekler zarar görüyor. Ama peribacalarının en büyük düşmanı kar ve dona bağlı buzlanmalar. Peribacalarında üzerlerindeki buzlar erirken çatlamlar oluşuyor.

İngiliz araştırmacı John Edward, 1960 yılında yazdığı "Şimdi Kapadokya" isimli kitapta, eski kaynaklara dayanarak bölgede 300 yıl öncesinde 4 bin 400 kaya kilisenin olduğunu aktarıyor. Kaya evlerin sayısını ise 30 bin olarak açıklıyor. Günümüzde ise sadece 400 kilisenin varlığı biliniyor. Bölgede yıllardır turizmciлик yapan Mephisto Turizm Acentesi yöneticisi Bülent Kılınc, Kapadokya'nın günbegün yok oluşunu kendi hayatından örnek vererek anlatıyor; "Dedem daha fazla kiliseden söz ediyor. Babam da onun yarısını hatırlıyor. Ben sadece 400 kilise biliyorum. Aynı durum kaya evler ve peribacaları için de geçerli. Kapadokya bir değişim yaşıyor. Bu gerçeği inkar etmek yerine çözümler geliştirilmesi gerekir. Yoksa Türk turizmi büyük darbe alır."

Korunması zor değil

Sürekli aşınan ve son bir yıldan beri irili ufaklı çökmeler yaşayan yüzey şekillerini korumak mümkün mü? Başta peribacaları olmak üzere diğer yüzey şekillerinin korunmasının çeşitli yolları bulunuyor. Yrd. Doç. Dr. Zeynel Önder, peribacalarının, oluşturulacak toprak harcının yüzeye püskürtülmesiyle kolaylıkla korunmaya alınabileceğini söylüyor. Meteorolojik etkenlerden, özellikle kış ve bahar aylarındaki yağışlardan korumak için brandalarla örtülmesi ve çelik payandalarla desteklenmesi gibi yöntemler bu güzel şekillerin ömrünü uzatmaya yeter. Ayrıca uzmanlar, peribacalarının Nemrut'taki eserlerde olduğu gibi laboratuvar ortamında incelenmeye açılması gerektiğini de belirtiyor. Bu tedbirlere gelişigüzel turist gezilerinin yasaklanmasını eklemek de şart.

Aksaray'dan Malatya'ya, Toros dağlarından Kırşehir'e ve Yozgat'ın kuzeyine uzanan geniş bir alanı kaplayan Kapadokya, milyonlarca yıl önce Erciyes dağının püskürttüğü tüfler sonucu ilk oluşumunu tamamladı. Göller ve yağmur sularıyla birlikte meydana gelen aşınmalar, başta peribacaları olmak üzere ilginç şekillerin oluşmasını sağladı. İnsanların oluşturduğu kaya evler, kiliseler ve yeraltı şehirleri ise doğallıkla birleşerek harika görüntüler ortaya çıkardı. Bölgenin yüzey şekilleri 1, 2 ve 3 zamanlı olarak tanımlanıyor.